

Ivica Iveković

KINEZIOLOG KAO VODITELJ SPORTSKO-REKREATIVNIH AKTIVNOSTI NAMIJENJENIH DJECI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

1. UVOD

Rad s djecom s teškoćama u razvoju pred voditelja postavlja slične, ali ponekad potpuno različite zahtjeve od onih koji su prisutni u radu s djecom bez teškoća. Takav se rad treba odvijati po drugačijim načelima. Prvenstveni cilj voditelja koji radi s ovom populacijom djece ne smije biti maksimalan razvoj motoričkih sposobnosti i znanja kao što se traži u sportu, već rad na povećanju njihovih motoričkih kompetencija (npr. bolje snalaženje u prostoru, procjena udaljenosti predmeta i rekvizita, pravilan i stabilan hod itd.), smanjenju senzorne preosjetljivosti i poboljšanju senzorne integracije.

Najviši cilj u radu s djecom s teškoćama u razvoju trebala bi biti njihova priprema za što uspješniju integraciju u univerzalnu sportsku školu ili sportsku igraonicu ili u neki sportski klub namijenjen za djecu bez teškoća. Kada se dijete uspješno integrira u svoju grupu vršnjaka, pokazuje da je program u potpunosti bio prilagođen djetetu, da je način pristupa i komunikacije s djetetom bio primjeren, da su različiti motorički zadaci bili pravilno metodski i metodički usvojeni.

Individualni sportsko-rekreativni program za djecu s teškoćama u razvoju odlično je sredstvo koje vodi do adaptivnijih oblika ponašanja jer je u radu orijentacija na izvedbu zadatka, a ne na rezultat. Zbog toga voditelj treba stalno stvarati motivacijsku klimu usmjerenu na zadatak. Pozitivnu motivacijsku klimu i ciljnu orijentaciju usmjerenu na izvedbu voditelj će potaknuti tako da istovremeno organizira nekoliko aktivnosti ili motoričkih zadataka, a da dijete odlučuje u kojoj će od njih sudjelovati tog časa (HNS, 2013). Uključenost u odlučivanju povećava motivaciju djeteta i njegovo samopouzdanje (HNS, 2013). U dužem razdoblju uključenosti djeteta u sportsko-rekreativni program motivacija može varirati, „pa su moguće i trajne promijene – bilo u negativnom, bilo u pozitivnom smjeru – a promjene motivacijske strukture mogu dovesti do promjena u sudjelovanju“ (Barić, 2005).

Voditelj je uz roditelje najvažniji situacijski faktor koji može utjecati na oblikovanje motivacijske klime tijekom susreta, ali posredno i na kognitivne i afektivne aspekte djeteta koji utječu na postizanje nekog rezultata (uspješnog izvođenja motoričkog zadatka). Oba navedena situacijska faktora, a to su voditelj i roditelj, trebaju biti

svjesni činjenice da pozitivne promjene kod djece induciraju upravo oni sami svojim ponašanjem.

Dijete kao osoba modulira voditeljevo ponašanje, način njegova rada i pristupa. Kada voditelj uspije prilagoditi svoj način rada i pristupa svakom pojedinom djetetu, utjecat će na poboljšanje učinkovitosti polaznika u svim područjima. Bez takvog načina, vođenje individualnih sportsko-rekreativnih susreta bilo bi neadekvatno i nestimulativno.

Voditelj ima odgojnu ulogu prema djeci s kojom radi u smislu da ih odgaja kao cjelovite osobe. Njegov odgojni utjecaj na dijete prije svega se ostvaruje utjecajem na djetetov proces učenja, putem motiviranja, poticanja na vlastitu aktivnost kroz koju će se usavršavati (HNS, 2013). Svaki se pojedinac razvija kroz svoju aktivnost (HNS, 2013). Dijete s teškoćama koje tijekom sportsko-rekreativnog susreta bira svojom voljom aktivnost, motorički zadatak ili rekvizit, vjerojatno je privučeno karakteristikama istih. Sudjelovanje proizvodi uzbuđenje, djeluje na osjećaj kompetentnosti, potkrepljujući tako osnovni motiv kojim je uključivanje bilo potaknuto (Barić, 2005). Aktivnost djeteta važan je faktor u razvoju i formiranju njegove ličnosti.

Potrebno je znati prilagoditi aktivnost djetetu (npr. koristiti veću loptu ili veći obruč), a ne dijete aktivnostima. Tako će djeca imati više iskustva uspjeha i moći će zapažati svoj napredak (HNS, 2013) što će povećati njihovu motivaciju za rad. Kao što je već ranije spomenuto, voditelj treba imati na umu da i njegovo ponašanje ima važnu ulogu u motiviranju djeteta na rad. Motiviranost djeteta bit će veća ako aktivnosti uspiju zadovoljiti djetetove potrebe za stimulacijom različitih receptorskih sustava. Osim zadovoljavanja djetetovih potreba za stimulacijom, voditelj je osoba koja može omogućiti djeci sigurne i ugodne trenutke tijekom sportsko-rekreativnog susreta, dok je s druge strane svojim nestručnim radom u mogućnosti napraviti mnoge pogreške koje mogu imati za posljedicu nezadovoljstvo djeteta što će se reflektirati na njegovo angažiranje tijekom rada, a samim time i na njegov napredak.

2. KARAKTERISTIKE VODITELJA, POTREBNA ZNANJA I NJEGOVE OBVEZE TIJEKOM PROVOĐENJA INDIVIDUALNOG RADA

Uspješnost obavljanja bilo kojeg posla ovisi o interakciji većeg broja antropoloških obilježja čovjeka: njegovih bazičnih i specifičnih sposobnosti, osobina i znanja (Marković, Marković i Metikoš, 2006). Kako bi unaprijedili kvalitetu rada pojedinaca u brojnim područjima ljudskog djelovanja, istraživači iz različitih područja znanosti nastoje utvrditi „jednadžbu uspjeha“ za pojedinu djelatnost čovjeka (Marković, Marković i Metikoš, 2006). Iz prethodnog se nameće jedno logično pitanje: Koje to karakteristike i znanja treba posjedovati kineziolog kao voditelj individualnih

sportsko-rekreativnih aktivnost koje bi mu trebale osigurati uspjeh u radu? Da bi voditelj mogao obavljati svoj rad s djecom s teškoćama što kvalitetnije i uspješnije, mora biti upoznat s teorijskim i praktičnim znanjima i iskustvima voditelja koji već provode ovakve programe.

Voditelj individualnih sportsko-rekreacijskih programa ili aktivnosti za djecu s teškoćama u razvoju osoba je koja mora imati stručno-pedagoško, specifično kineziološko-defektološko metodološko znanje, znanje anatomije i fiziologije djece te znanja iz područja rada s roditeljima. Treba razumjeti i znanstveni i stručni rad te ga usmjeravati u smjeru postizanja pozitivnih rezultata.

Voditelj bi trebao imati teorijska znanja iz područja kineziologije i edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti: a) funkcionalne anatomije, b) biomehanike, c) metodike TZK-e, d) kineziterapije, e) dijagnostike motoričkog statusa, f) psihologije i pedagogije, g) perceptivno-motoričkog razvoja i stimulacije, h) rehabilitacije putem pokreta, i) rehabilitacije igrom i j) senzorne integracije. Kineziološka su znanja potrebna kako bi se znao provesti proces vježbanja i kako bi se odabrali pravilni metodički metodski postupci u učenju i izvedbi motoričkog zadatka, a znanja edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti potrebna su za pravilan metodološki pristup u radu prema djetetu određene teškoće.

Karakteristike koje bi trebao posjedovati voditelj sportsko-rekreativnih aktivnosti:

- *Educiranost i stručnost* – mora posjedovati određena stručna znanja iz kineziologije i edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti. To će mu osigurati uspješnost u radu. Veća razina stručnosti voditelju pomaže u kvalitetnijem radu.
- *Profesionalnost* – biti profesionalac u svakom smislu riječi znači izgledati i ponašati se kao profesionalac (Sajko, 2003) tj. odnositi se prema radu i obvezama profesionalno. Treba „čuvati“ za sebe podatke o svakom polazniku (vrsta teškoće, zdravstveni status, obiteljski problemi itd). Ne smiju se neprimjereno iznositi te informacije.
- *Motiviranost, upornost i pozitivan stav* – važno je da voditelj od samog početka bude visoko intrinzično motiviran za takav rad jer su pomaci u radu minimalni te se oni postižu nakon dužeg vremena i ulaganja puno energije. Jako je važno da voditelj ima pozitivan stav prema svakom polazniku, „njegovom trudu i zalaganju i okolini u kojoj radi“ (Sajko, 2003). Treba uvijek tražiti i vidjeti ono što polaznik može izvesti, a ne ono što ne može.
- *Komunikativnost* – potrebno je postići što bolju komunikaciju s roditeljima jer će to polučiti bolje rezultate u radu. Tako će voditelj upoznati dijete. S polaznicima je često nemoguće ostvariti verbalnu komunikaciju s obzirom na teškoće. Zbog toga je potrebno stalno održavati otvorenu komunikaciju s roditeljima.

- *Sposobnost prilagodbe* – zbog specifičnosti polaznika s kojima radi mora biti spreman na promjene i prilagodbe, tj. biti što fleksibilniji. Svako dijete traži specifičan pristup u radu, privlače ih drugačije aktivnosti i rekviziti te zbog toga treba prilagođavati svoje ponašanje i pristup prema polazniku i radu.
- *Kreativnost* – ona je važna jer je potrebno tijekom svakog susreta iskoristiti djetetovu inicijativu (iskoristiti trenutak) i od toga kreirati vježbu koja je tom polazniku potrebna.

Navedene karakteristike voditelja i potrebna specifična znanja „isključivo integralno osiguravaju visoki stupanj njegove profesionalne učinkovitosti“ (Neljak, 2011).

Obveze voditelja koje će dovesti do profesionalizacije rada u ovom području:

- utvrđivanje inicijalnog motoričkog statusa djeteta,
- pisanje mjesečnog operativnog programa,
- izvođenje susreta,
- pisanje izvještaja nakon svakog susreta,
- praćenje i vrednovanje napredovanja polaznika,
- analiza i vrednovanje uspješnosti mjesečnog operativnog programa,
- komunikacija s roditeljima,
- redovito i samostalno stručno usavršavanje.

3. ODNOS VODITELJ – POLAZNIK (DIJETE) TIJEKOM INDIVIDUALNOG SPORTSKO-REKREATIVNOG SUSRETA

Elementi uspješnog odnosa voditelj – polaznik: *osobna naklonost* – ako polaznik programa ne prihvati voditelja neće se ostvariti uspješna suradnja te se neće ostvariti postavljeni ciljevi i zadaće; *poznavanje* – voditelj treba prepoznati djetetove interese (što ga veseli i motivira u radu), znati prepoznati djetetove jake i slabe strane ili sposobnosti, poznavati obiteljsku situaciju, specifično ponašanje i reakcije djeteta; *odgovarajuće metode rada* – voditelj treba biti jako fleksibilan jer će svako dijete iziskivati drugačiji pristup u radu i primjenu drugačijih metoda.

Odnos djeteta s voditeljem može pozitivno ili negativno djelovati na proces vježbanja i dostignuća djeteta. Odnos voditelj – polaznik (dijete) oblikuje se tijekom susreta u procesu vježbanja te predstavlja okvir motivacijske klime u kojoj i dijete i voditelj „nastoje ostvariti svoje ciljeve na konstruktivan i obostrano zadovoljavajući način“ (Jowett i Ntoumanis, 2003. prema Barić, 2005). Priroda tog odnosa uključuje dvosmjerni i recipročni skup interakcija (Barić, 2005) – voditeljevo ponašanje utječe na dijete, djeluje na formiranje motivacijske klime, a način na koji pojedini polaznik reagira na to djelovanje povratno na voditelja i njegovo osobno iskustvo koje potom

može modificirati voditeljeve daljnje postupke. Djelovanje voditelja (ponašanje tijekom susreta) jedan je od najsnažnijih motivacijskih faktora. Ono može proizvesti zadovoljstvo ili nezadovoljstvo. Razina zadovoljstva polaznika posljedica je slaganja njegovih preferencija i aktualnog voditeljevog ponašanja. Zbog toga je potrebno, osobito u početku, slijediti djetetovo vodstvo. Utjecaj voditeljeva ponašanja na razinu motivacije vidi se prema razini uključenosti djeteta tijekom susreta (želja za radom), količini usvojenosti motoričkih znanja i njihovoj što pravilnijoj tehničkoj izvedbi. Voditeljevo ponašanje koje odražava težnju za uspostavljanjem kontrole nad polaznikom koji se tek uključuje u program vježbanja negativno će djelovati na njegovu motivaciju.

4. ZAKLJUČAK

Integralno međudjelovanje svih komponenata (karakteristike voditelja, specifična znanja, obveze) osigurava kvalitetu i profesionalizaciju rada u toj djelatnosti. Da bi voditelj uopće mogao započeti izvoditi ovakve individualne sportsko-rekreativne programe, treba ispreplesti znanja iz kineziologije i edukacijsko-rehabilitacijske djelatnosti.

Ličnost i percipirana uloga voditelja, dovodi do razvoja njegovog stila rada, u kojem najbolje koristi svoje osobne prednosti.

5. LITERATURA

1. Barić, R. (2005). Motivacijska klima u sportskoj ekipi: situacijske i dispozicijske determinante. *Društvena istraživanja Zagreb*. 4-5 (78-79) 783-805.
2. Đonlić, V., Marušić Štimac, O., Smojver-Ažić, S. (2005). Odgojni aspekti sporta – slika o sebi i problemima ponašanja obzirom na uključenost uspješnost djece u sportskim aktivnostima. *VI. konferencija o športu Alpe-Jadran*. Opatija.
3. Hrvatski nogometni savez (2013). *Pedagogija i psihologija sporta*. www.hns-cff.hr/file/document/file/252-Psihologija5.pdf (10.11.2013)
4. Iveković, I. (2013). *Sportsko-rekreativni program za djecu s teškoćama u razvoju osnovnoškolske i srednjoškolske dobi*. Zagreb, Republika Hrvatska. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Klasa 602-01/13-01/00200
5. Marković, G., Marković, M., Metikoš, B. (2006). Što uspješan fitness trener treba znati? U: Findak V. (ur.), *15. ljetna škola kineziologa. Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije*. Hrvatski kineziološki savez, str. 466-469.
6. Neljak, B. (2011). *Kineziološka metodika u osnovnom i srednjem školstvu*. Zagreb: SKIF.
7. Sajko, G. (2003). Profesija osobni trener – elitni fitnes. *Kondicijski trening*. 1 (1) 50 -53.